

A Szótári Osztály 2019-es jelentése

I. Az osztály fő feladatai 2019-ben

A magyar nyelv nagyszótára VIII. kötete *em–ez* kezdetű szócikkeinek írása, szerkesztése, főszerkesztése, valamint az *Új magyar etimológiai szótár* készítése.

II. A 2019-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

II/a. Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A magyar nyelv nagyszótárának munkálataiban folyt a *fel–fes* kezdetű anyag szócikkeinek írása, illetve az *em–ezs* kezdetű anyagnak, valamint új munkatársak által készített *f* betűs szócikkeknél a szerkesztése, főszerkesztése, nyelvi-lexikográfiai lektorálása, valamint a címszavak morfológiai kódolása. Mintegy 1000 új szócikket írtak meg, és mintegy 700 szócikk szerkesztése történt meg. Befejeződött az *l–ly* betűs címszólista összeállítása, és elkészült az *r*, az *s* és az *sz* betűs lista, valamint a *t* betűs lista 20 százaléka.

Megtörtént a 2016-os infrastruktúra-pályázaton elnyert szerver beüzemelése. A nagyszótári munkálatokhoz kapcsolódó adatbázisok az új szerveren futó natív XML-adatbáziskezelő rendszerben tárolódnak. Megtörtént a szócikkállományt és a forrásjegyzék adatait tároló SVN verziókezelő rendszer összekötése, így az online rendszereket kiszolgáló adatbázis tartalma folyamatosan automatikusan aktualizálódik. A lexikográfiai munka segítésére belső használatra új webalkalmazások készültek, amelyek erre a rendszerre épülnek. A tesztüzem tapasztalatai alapján megtörtént a szótári XML-állományokban való kereséshez használt belső elérésű komplex lekérdező rendszer továbbfejlesztése és beüzemelése. Létrejött a nagyszótári munkafolyamatot támogató belső portál, amelyen keresztül minden nagyszótári webalkalmazás elérhető a munkatársak számára. A korpusz gépi eszközökkel való ellenőrzésével és a szükséges javításokkal elkezdődött a *Magyar történeti szövegtár* új keresőfelületének kialakítása, amely a Nagyszótár weboldalán lesz elérhető.

Folytatódtak az NKFIH–K124127 számú pályázat keretében készülő *Új magyar etimológiai szótár* második ütemének munkálatai a *h–k* kezdetű anyag szócikkeinek átdolgozásával és szerkesztésével. Ennek során kiegészültek a szótörténeti adatok új források (NszT., MTSz., SzT., RMK.) alapján, megtörtént az etimológiai magyarázatok ellenőrzése és esetleges módosítása az újabb irodalom értékelése alapján. A tartalmi munkákhoz kapcsolódva szükség esetén módosult a szótár dtd-je.

Az osztály munkatársai közül öten folytatták egyéni kutató- és tudományos közéleti munkájukat. Egy munkatárs elkezdte, egy folytatta doktori tanulmányait, egy pedig disszertációja írását. Egy munkatárs megvédte doktori disszertációját. Az osztály egy munkatársa ellátta az intézet tudományos titkári feladatait is. Egy új munkatárs betanítása történt meg.

Mindkét készülőben levő szótárnak, különösen a hiánypótló Nagyszótárnak kiemelt jelentősége van fontos kulturális örökségünk, a magyar nyelv jelenének és múltjának feltérképezésében, megőrzésében és – különösen a Nagyszótár webes változatával – hozzáférhetővé tételében mind a tudomány, mind a művelt nagyközönség számára.

Nagyszótár:

Folyt A magyar nyelv nagyszótára az *em–ez* kezdetű szócikkeinek és kisebb *f* kezdetű anyagrészeinek szerkesztése, főszerkesztése, valamint a *fel–fes* kezdetű szócikkek írása.

mintegy 1000 új és 700 szerkesztett szócikk készült el. Elkészült az *l-ly, r, s* betűs címszólista, valamint az *sz* betűs lista 50-60 százaléka. A *Magyar nemzeti szövegtár* ellenőrzésével és javításával folyik a nagyszótári webes felületen elérhető új lekérdező program előkészítése.

Etimológiai szótár:

Folytatódtak az NKFIH–K124127 számú *Új magyar etimológiai szótár* munkálatai az *h–k* kezdetű anyag szócikkeinek átdolgozásával és szerkesztésével.

II/b. Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A Szótári Osztály munkatársai tudományos ismeretterjesztő előadások, nyomtatott és online publikációk, valamint rádióműsorok segítségével a laikus érdeklődők ismereteit is gyarapították a nyelvtudomány, különösen a lexikográfia kérdéskörében. Januárban az Akadémia elnökének és jeles íróvendégnek a részvételével könyvbemutatót tartottak *A magyar nyelv nagyszótára* VII. kötetének megjelenéséhez kapcsolódva. A Könyvfesztivál egy rendezvényén 4 előadással mutatták be a szótárt, és az osztály 3 előadással és gyakorlati bemutatóval képviselte az intézetet a Kutatók Éjszakája programsorozatában. 8 előadást tartottak a Magyar Katolikus Rádióban.

Egy kolléga az anyakönyvezhető nevek iránti kérelmeket elbíráló intézeti Utónévbizottság elnöke, és részt vett a tárcaközi Földrajzinév-bizottság munkájában.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2019-ben

Hazai kapcsolatok

Az osztály hat munkatársa tanított felsőoktatási intézményben (ELTE BTK Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, KRE BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszék, PPKE BTK Magyar Nyelvészeti Tanszék, PPKE BTK Orosz Tanszék, PPKE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, SZTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola).

Az osztály munkatársai hat tudományos testületi tagsággal rendelkeznek, valamint három folyóirat, illetve két sorozat szerkesztőbizottsági tagjai.

Tudományos testületi tagságok:

MTA Nyelvtudományi Bizottság 2 (1 titkár)

az MTA Nyelvtudományi Bizottsága mellett működő Szótári Munkabizottság 2

MTA Magyar Nyelvi Osztályközi Állandó Bizottság 2

Szerkesztőbizottsági tagságok:

Lexikográfiai Füzetek

Magyar Nyelv

Névtani Értesítő

Studia Slavica Savariensia

Szépirodalmi Figyelő Gondolatjel

Nemzetközi kapcsolatok

Egy munkatárs részt vett a H2020 ELEXIS projekt éves megbeszélésén Bécsben 2019. február 20-án. Év közben folyamatosan teljesítette a projektben felmerülő feladatokat (adatszolgáltatás,

kérdőívek kitöltése stb.), és az intézet részéről továbbra is karbantartotta a 2017-ben elkészült európai szótárportál (www.dictionarportal.eu) tartalmát.

Rendezett konferenciák

szervező	konferencia elnevezése	helye (város)	ideje (pontos „től-ig” dátumokkal!)	(társszervező, ha volt)
Szótári Osztály	„...nekem nincs saját nyelvтанom, csak nyelvtani elgondolásaim” Emlékkonferencia Elekfi László tiszteletére	Budapest	2019. május 29.	

Részvétel nemzetközi konferenciákon

előadó	előadás címe	konferencia elnevezése	helye (város)	ideje (hónap)
Ballagó Júlia (több társszervezővel)	Metaphor identification in different text types	Digital Humanities Budapest 2019 Conference	Budapest	szeptember
Ballagó Júlia (több társszervezővel)	Socio-cultural situatedness as a context-dependent vantage point in style attribution	Culture, Cognition, Communication, Language and Culture in Social Cognition	Lublin	november
Pozsgai István	Сочетания количественных числительных с относящимися к ним словами в Будапештском Евангелии	Szláv kulturális örökségeink: nyelv, folklór, irodalom	Budapest	május
Szabó Réka	Az elme fogalmának alakulása a magyar nyelv története során	Nyelv – Társadalom – Elme	Újvidék	november

Részvétel hazai konferenciákon

előadó	előadás címe	konferencia elnevezése	helye (város)	ideje (hónap)
Ballagó Júlia (több társszervezővel)	Az igealak köré szerveződő metaforák szerkezeti sajátosságai	Nyelvtan, diskurzus, megismerés	Budapest	március

Ballagó Júlia (társelőadó: Tátrai Szilárd)	A műfajiság metapragmatikai reflektáltsága internetes receptportálokon	XXVII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus – (Meta)pragmatika és műfaj műhely	Budapest	április
Gerstner Károly	Elekfi László (1920–2018)	„...nekem nincs saját nyelvtanom, csak nyelvtani elgondolásaim” Emlékkonferencia Elekfi László tiszteletére	Budapest	május
Ittész Nóra	Igék és igei szerkezetek ábrázolása <i>A magyar nyelv nagyszótárában</i>	„...nekem nincs saját nyelvtanom, csak nyelvtani elgondolásaim” Emlékkonferencia Elekfi László tiszteletére	Budapest	május
Kemény Gábor	Stilisztika és nyelvművelés Elekfi László munkásságában	„...nekem nincs saját nyelvtanom, csak nyelvtani elgondolásaim” Emlékkonferencia Elekfi László tiszteletére	Budapest	május
Pomázi Bence (társelőadó: Kugler Nóra)	A látással összefüggő, kiértékelést kifejező episztemikus predikáció alternatív megkonstruálási módjai	Nyelvtan, diskurzus, megismerés	Budapest	március
Pomázi Bence	A magyar nyelv funkcionális leírása konferencián előadás: A képi séma működése a datívuszrag jelentésszerkezetében konkrét és absztrakt jelentésű konstrukciókon keresztül	Nyelvtan, diskurzus, megismerés	Budapest	március

Pomázi Bence	A datívuszi funkciójú -nak/-nek ragos névszót vonzó névutói konstrukciók vizsgálata	Módszerek, mintázatok, történetiség	Budapest	május
Pomázi Bence	Empirikus módszertan a magyar névszói esetragok poliszém jelentéshálózatának feltárásában	Félúton	Budapest	október
Pomázi Bence	Empirikus vizsgálati mód három névszói esetrag jelentéseinek elkülönítésére	Nyelvészdoktoranduszok 23. országos konferenciája	Szeged	november

IV. A 2019-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

pályázó vezető kutató neve	pályázat címe	pályázat kiírója	pály. azonosító száma	a projekt futamideje (-tól/-ig)	teljes támogatási összeg	együttműködő partnerek (ha vannak)	a projekt fő célja egy mondatban megfogalmazva

V. A 2019-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Ballagó Júlia: Az internetes receptportálok műfajisága a kontextualizációs utasításként értelmezett paratextusok nézőpontjából. In: Laczkó Krisztina – Tátrai Szilárd (szerk.): *Kontextualizációs és metapragmatikai tudatosság*. Eötvös Collegium, Budapest, 2019. p. 315–334.

Ittész Nóra: Igék és igei szerkezetek ábrázolása A magyar nyelv nagyszótárában. *Magyar Nyelvőr* 143: 450–460. <http://nyelvor.c3.hu/period/1434/143408.pdf>

Kozma Judit 2018. Names of Astronomical Objects from a Global and Local Perspective. In: Tamás Farkas – Staffan Nyström (ed.): *Onomastica Uralica* 14. Debrecen University Press, Debrecen–Helsinki, 2018. p. 177–190. <http://mnytud.arts.unideb.hu/onomural/kotetek/ou14/14.pdf>

Kugler Nóra – Pomázi Bence: A látással összefüggő, kiértékelést kifejező episztemikus predikáció alternatív megkonstruálási módjai. In: Laczkó Krisztina – Tátrai Szilárd (szerk.): *Kontextualizáció és metapragmatikai tudatosság*. Eötvös József Collegium, Budapest. p. 71–94.

VI. Az osztály teljesítményének főbb számszerű mutatói 2019-ben (mellékletben)

Budapest, 2020. február 12.

Ittész Nóra